

Examined the main aspects of the definition of the essence of capital as a factor of liquidity support, analyzed liquidity of Ukrainian enterprises and agricultural enterprises, including the ways of stabilizing the level of solvency and liquidity of the company.

УДК 336.144.2

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

***А.В. Буряк, кандидат економічних наук
Національний університет біоресурсів
і природокористування України***

***І.В. Дем'яненко, кандидат економічних наук
Національний університет харчових технологій***

Узагальнено концептуальні положення фінансового планування в системі управління розвитком підприємства. Виявлено завдання процесу фінансового планування, а також його цілі: матеріальні, вартісні, соціальні та форми – стратегічного та оперативного планування. Визначено їх послідовні фази здійснення і взаємозв'язок з процедурами бюджетування як виразом координації своєчасного регулювання в умовах поточного часу.

Фінансове планування, управління розвитком підприємства, стратегічне і оперативне планування, бюджетування.

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин в системі національної економіки особливої актуальності набувають проблеми досягнення стабільності функціонування суб'єктів господарювання як виразу адаптивності їх до ринкового середовища та відпрацювання регуляторних механізмів забезпечення адекватного економічного динамізму згідно із кон'юктурою ринку при посиленні своєї конкурентоспроможності. Ці проблеми потребують впровадження на підприємствах дієвого менеджменту, що одночасно охоплює багато складових елементів – економічного, облікового, аналітичного, фінансового, організаційного, технологічного тощо характеру, що порушують питання як стратегічного, так і тактичного вирішення. Провідне місце у цій сукупності займають питання забезпечення потреби підприємства у капіталі за рахунок формування фінансових ресурсів за різними джерелами походження, що досягається засобами фінансового планування.

Зазначене зумовлює необхідність дослідження складових процесу планування фінансових ресурсів підприємства, закономірностей їх генерації під дією зовнішніх і внутрішніх факторів з врахуванням вимог ризик-менеджменту для забезпечення належної фінансової спроможності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розробки концептуальних засад та теоретико-методологічних постулатів фінансового планування діяльності підприємств набуло значної уваги у нашій країні насамперед у аграрному секторі економіки при переході колгоспів і радгоспів на режим господарського розрахунку, що згодом стало основою орієнтації підприємств й інших галузей на принципи фінансового самозабезпечення. Значний вклад у розробку системи фінансового планування було забезпечено працями видатних економістів-аграрників І. Лукінова [6], М. Вітковського, А. Заінчковського, а в інших сферах народного господарства – В. Гейця [4], Л. Дейнеко, Н. Костіної, Б. Панасюка, Б. Кваснюка та ін. Питання державного регулювання системи фінансового планування в пострадянський період знайшли відображення у працях А. Даниленка, В. Зимовця [5], О. Василика, В. Бесєдіна [1], Л. Шаблістої, М. Чумаченка та ін.

Окремі питання методологічного характеру детально досліджені у працях М. Білик [2], І. Бланка, О. Терещенка, О. Білоусової [3] та ін.

Вирішення теоретико-методологічних аспектів проблеми планування розвитку економічних систем та побудови фінансової стратегії на макро- та макрорівнях у діяльності фірм та корпорацій знайшло вираз у працях Кейнса, А. Робсон [7], Дж. Стігліца [8] та інших зарубіжних вчених.

Разом із тим у сучасних умовах посилення систематичності економічних криз, виникнення хронічної збитковості підприємств у агросфері (що несе загрози стабільності продовольчого забезпечення та підриває експортний потенціал галузі) важливого значення набули питання системності фінансового планування як стержневого компонента менеджменту.

Мета дослідження - визначення рольових функцій фінансового планування в системі стабільного розвитку підприємств.

Виклад основного матеріалу. Суб'єкти господарювання в Україні створюються і функціонують в умовах ринкових відносин, орієнтуючись на задоволення попиту на певні види продукції та надання послуг. Ця господарська діяльність відбувається на загальних засадах комерційного розрахунку, основою чого є самофінансування, самоуправління, дотримання законності, економічної відповідальності та підприємницької ініціативи. Проте вона здійснюється в режимі конкуренції – суперництва за успіх. Це зумовлює необхідність здійснювати господарську діяльність на основі обґрунтованого планування. Ігнорування ж цієї умови призводить до недооцінки існуючих ринкових чинників і, як показує зарубіжний досвід, до різкого зменшення доходності і навіть збитковості, а в кінцевому

підсумку до фінансового краху – банкрутства підприємства, або окремих його комерційних проектів.

В умовах стабільно функціонуючого виробництва планування спрямоване на зменшення виробничих витрат, врахування змін конкурентного середовища, інфляцію, можливу зміну ставок податків, процентів за кредит тощо. Слід зазначити, що з переходом до ринкових умов господарювання значно змінилась методологія планування. При адміністративно-командній системі кожне підприємство мало своє місце в економічній системі, виконувало свою місію, отримувало зверху жорстке завдання: 1) що виробляти; 2) в яких обсягах і кому продавати продукцію; 3) ціни реалізації продукції (послуг). У цьому полягав негативний вплив директивного планування «зверху», бо це ігнорувало ініціативу підприємств, а визначення планових завдань «від досягнутого рівня» не стимулювало використання наявних резервів.

Разом з тим у плановій системі економіки було набуто цінний, позитивний досвід: складання довгострокових планів, використання прогресивних методів планування, включаючи економіко-математичні методи і моделі, розробка нормативної бази планування тощо.

Першочерговим завданням при плануванні є вивчення і знання ринку своєї продукції, оскільки нині немає як раніше розподілу продукції зверху потенційним споживачам. Тому, планування розпочинається з визначення обсягів продаж, плану реалізації продукції, а не з виробничої програми. Вирішальними чинниками виступають питання ціноутворення, визначення джерел фінансування, що забезпечують мінімізацію ціни капіталу. В цілому ж в процесі планування виділяються такі цілі: матеріальні, вартісні, соціальні. Вони в умовах ринку забезпечують конкурентні переваги у динамічному розвитку підприємства.

Матеріальні цілі визначають продуктову сферу діяльності підприємства, його виробничу спеціалізацію, що має натуральний і вартісний вираз. Це в системі планування втілюється у продуктивній програмі.

Вартісні цілі – очікувані фінансові результати (прибуток, рентабельність, доходи-видатки, показники обороту і структури капіталу тощо) в досягненні тривало-функціональної діяльності з максимізацією ринкової ціни підприємства як в поточному періоді, так і в довгостроковій перспективі.

Соціальні цілі – вигоди для працівників. Вони виражаються в грошовій формі (рівень доходів співпрацівників, допомога пенсіонерам підприємства тощо), та в негрошовій формі (стан умов праці, змістовність праці, використання вільного часу, охорона довкілля, реалізація різних соціальних програм, кваліфікаційного зростання кадрів тощо).

Всі зазначені цілі утворюють інтегровану систему планування підприємства, в якому вони тісно переплітаються як окремі підсистеми, орієнтовані на конкретні досягнення в поточному і перспективному періоді. Реалізація фінансових завдань виступає провідною і визначальною ланкою всієї інтегрованої системи планування. Адже при

кожному вигідному варіанті з точки зору завоювання ринку та оптимального вирішення питань асортименту продуктової програми, завантаження виробничих потужностей, чисельності працівників тощо, має бути забезпечення плато- і кредитоспроможність підприємства, його фінансова стійкість і ліквідність балансу. У протилежному випадку підприємство стає банкрутом.

Зазначене зумовлює виділення фінансового планування у самостійну – провідну підсистему інтегрального планування розвитку підприємства. Інші його складові елементи (плани збуту, виробництва, поставок, витрат тощо) мають бути підпорядковані та орієнтовані на фінансові результати. Тобто фінансове планування – не просто завершальний етап розроблених функціональних планів, а загальний імператив діяльності підприємств та розпорядних рішень у досягненні оперативних і стратегічних цілей розвитку, які є органічною цілісністю. Фінансові показники оперативного планування впливають із стратегічного фінансового планування стійкої конкурентоспроможності і довготривалої стабільності. Поєднання оперативних і стратегічних цілей у фінансовому плануванні характеризується лише ступенем конкретної їх визначальності: чим менший плановий період, тим більш повними і розгорнутими стають показники фінансових результатів. Зв'язок із зовнішнім економічним середовищем і зворотний зв'язок забезпечуються циркулюючими інформаційними потоками, необхідними для формування в середині системи управлінського впливу. Таким чином, виокремлення стратегічного та оперативного фінансового планування зумовлюється не часовим фактором тривалості, а насамперед змістом і цільовими орієнтирами загальної мети діяльності підприємства.

Важливим аспектом фінансового менеджменту підприємства є відмінність планування і бюджетування, які нерідко сприймаються як синоніми. Проте в англійській економічній літературі існує чіткий поділ між планом і бюджетом. План визначається в широкому сенсі і включає комплекс дій, спрямованих на досягнення певних цілей. При цьому ці дії можуть розкриватися не лише цифровими показниками, а й в описанні і розкритті неформалізованих процедур, так званих «віх успіху». А бюджет розуміється більш звужено, як технічний інструмент кількісного плану дій, зазвичай у вартісному виразі.

Фінансове планування як елемент управління підприємством змістовно включає шість послідовних фаз: постановка проблем; оцінка результативності, застосування альтернативних варіантів вирішення проблем; прийняття рішення; реалізація плану; контроль.

Перші чотири фази фінансового планування становлять евристичність процесу – вольовий вираз підготовки рішення, а наступні дві – реалізація волі (виконання рішення). Відповідно до цього процес внутрішньогосподарського планування становить сукупність послідовних дій з установлення показників діяльності підприємства та його структурних підрозділів, які за наявного фінансово-економічного потенціалу приведуть до досягнення мети. Тобто рушійним чинником у

системі фінансового планування є забезпечення ефективного функціонування підприємства на основі координації дій усіх структурних підрозділів підприємства для комплексного вирішення визначених завдань; вибір альтернатив, що забезпечують успіх при наявних ресурсах; моделювання процесів життєдіяльності підприємства в умовах змінності зовнішнього економічного середовища; визначення ризиків і шляхів зменшення їх прояву до безпечного рівня.

Однією із дієвих форм координації планів взаємопов'язаних структурних підрозділів є бюджетування. В системі фінансового менеджменту підприємства бюджетування виступає методом орієнтування управління підприємством у монетарному вимірі. Координаційна функція бюджетування у системі фінансового планування ґрунтується на досягненні співвідношення цілей і змістовності планів як збалансованих бюджетів окремих структурних підрозділів із загальним планом підприємства; узгодження локальних цілей у часі, по горизонталі і вертикалі системи; забезпечення умов функціонування системи для контролю за реалізацією складових загального плану та їх своєчасного регулювання.

Тобто в межах бюджетування фінансово-економічна інформація акумулюється та аналізується по підприємству в цілому і по центрах відповідальності – структурних підрозділах, що здійснюють операції, які можуть впливати безпосередньо на доходи – витрати від них у порівнянні з досягнутими результатами в межах визначених лімітів. Цим забезпечується підпорядкування окремих підрозділів підприємства загальним монетарним цілям. Координуючий вплив бюджетування у фінансовому плануванні полягає в упорядкованості взаємодій у часі і просторі по ресурсах і виконавцях процесів планування, моніторингу і регулюванні цільових параметрів управління підприємством на основі синхронізації сукупних зусиль.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що фінансове планування є невід'ємною, але самостійною підсистемою загальної системи інтегрованого планування на підприємстві. Воно включає аспекти перспективно-цільового характеру в складі стратегічного, поточного, оперативного фінансового планування, бізнес-планування та соціального планування. Бізнес-планування також є самостійною підсистемою планування, а бюджетування – технічним інструментом кількісного виразу плану дій, що координує діяльність окремих структурних підрозділів загальним фінансовим цілям підприємства.

Список літератури

1. Бесєдін В.Ф. Створення, становлення і трансформація системи планування в Україні (1921-1990рр.) / В.Ф. Бесєдін // Економіка України. – 2002. – №5. – С. 4–9.
2. Білик М.Д. Фінансове планування на підприємстві в сучасних умовах / М.Д. Білик // Фінанси України – 2006. – №4. – С. 133–141.

3. Білоусова О.С. Методичне забезпечення фінансового планування діяльності підприємств / О.С. Білоусова // Вісник Львів. держ.фін. акад. – 2005. – №7. – С. 123–130.

4. Геєць В.М. Макроекономічна оцінка грошово-кредитної та валютно-курсової політики України до і після фінансової кризи. / В.М. Геєць // Економіка України. – 2009. – №2. – С. 5–23.

5. Зимовець В.В. Державна фінансова політика економічного розвитку / В.В. Зимовець. – К.: Ін-т. економіки та прогнозування НАНУ, 2010. – 356 с.

6. Лукінов І.І. Економічні трансформації (наприкінці ХХ століття) / І.І. Лукінов. – К.: Ін-т. економіки та прогнозування НАНУ, 1997. – 456 с.

7. Робсон А.П. Цели и практическое осуществление финансового планирования и контроля. Финансовое планирование и контроль / А.П. Робсон. – М.: ИНФРА – М, 1996. – 320 с.

8. Стиглиц Дж. Многообразные инструменты, шире цель: движение к пост – Вашингтонскому консенсусу / Дж. Стиглиц // Вопросы Экономики. – 1998. – №8. – С.4–27.

Обобщены концептуальные положения финансового планирования в системе управления развитием предприятия. Выявлено задачи процесса финансового планирования, а также его цели: материальные, стоимостные, социальные и формы – стратегического и оперативного планирования. Определены их последовательные фазы осуществления и взаимосвязь с процедурами бюджетирования как выражением координации своевременного регулирования в условиях текущего времени.

Финансовое планирование, управление развитием предприятия, стратегическое и оперативное планирование, бюджетирование.

Generalized conceptual rules of financial planning in the management of enterprise development. Found challenge in financial planning, as well as its objectives: financial, cost, and social forms - strategic and operational planning. Defined as successive phases of their relationship with the procedures and budgeting as coordinate timely expression regulation in the current time.

УДК 338.26; 658.5

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

О.Є. Данилевська–Жугунісова, кандидат економічних наук

У статті досліджується один з найефективніших напрямків стратегічного управління – бюджетування. Визначено сутність

© О.Є. Данилевська-Жугунісова, 2014